

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

واکاوی ابعاد حقوقی سرمایه گذاری خارجی در صنعت بانکی ایران

زهرا خوشنود

MBRI-PP-95008

شهریور ۱۳۹۵

مقاله سیاستی

www.mbri.ac.ir

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

تهران: میدان آرژانتین، ابتدای بزرگراه آفریقا، پلاک ۱۰

کدپستی: ۱۵۱۴۹۴۷۱۱۱ صندوق پستی: ۷۹۴۹-۱۵۸۷۵

www.mbri.ac.ir

- دیدگاه و نظرات ارائه شده در این مقاله متعلق به نویسندگان بوده و لزوماً نظر پژوهشکده پولی و بانکی را منعکس نمی کند.
- کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پژوهشکده پولی و بانکی می باشد، لیکن استفاده از نتایج این مقاله با ذکر منبع بلامانع است.

فهرست مطالب

۲	مقدمه.....
۳	محدودیت‌های کلی سرمایه‌گذاری خارجی در کشور براساس مقررات مادر.....
۶	محدودیت‌های کلیدی سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی.....
۷	قوانین و مقررات غیر محدود به مناطق آزاد تجاری - صنعتی.....
۹	قوانین و مقررات محدود به مناطق آزاد تجاری - صنعتی.....
۱۲	جمع‌بندی و توصیه‌های سیاستی.....

واکاوی ابعاد حقوقی سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی ایران

زهرا خوشنود^۱

چکیده

همراه با پایان یافتن تحریم‌های بین‌المللی و شکل‌گیری انتظارات مبنی بر روند رو به رشد سرمایه‌گذاری خارجی در کشور، انتظار می‌رود صنعت بانکی نیز به‌عنوان یکی از مهمترین بخش‌های اقتصادی که تاکنون از مشارکت سرمایه‌های خارجی به مقدار زیادی بی‌بهره مانده، بتواند سهم بالایی در جذب این سرمایه‌ها ایفا نماید. با این وجود، زیرساخت حقوقی سرمایه‌گذاری خارجی در این صنعت است که حوزه و نوع سرمایه‌گذاری خارجی را تعیین می‌کند. از این رو در این مقاله قوانین و مقررات ذی‌ربط در حوزه کلی (سرمایه‌گذاری خارجی در کشور) و حوزه خاص بانکی (سرمایه‌گذاری خارجی در بخش بانکی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی و دیگر نقاط کشور) بررسی شده و نه تنها محدودیت‌های کلی از منظر سطح مشارکت سرمایه‌گذار خارجی، بلکه محدودیت‌های خاص از نظر سرمایه‌گذاری در نوع خاصی از واسطه‌های پولی و دیگر ابعاد ارزیابی می‌شوند. در پایان، شکاف‌ها و تضادهای مقرراتی ذی‌ربط شناسایی شده و راهکارهایی برای برطرف نمودن آنها ارائه می‌شود.

^۱ استادیار گروه بانکداری، پژوهشکده پولی و بانکی؛ z.khoshnoud@mbri.ac.ir

■ مقدمه

در ایران پس از انقلاب اسلامی و ملی شدن بسیاری از صنایع و خروج سرمایه‌گذاران خارجی، جنگ تحمیلی و به دنبال آن شکل‌گیری تحریم‌های بین‌المللی، تا حدود زیادی فرصت‌های جذب سرمایه‌گذاری خارجی در کشور محدود شد. هر چند پس از جنگ و تبلور و عینی شدن نیاز کشور به جذب منابع خارجی برای سرمایه‌گذاری - به‌ویژه در طرح‌های بنیادی و زیرساختی - مهمترین گام برای جذب این منابع با تصویب قانون جدید سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۱۳۸۱ با عنوان «قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی» برداشته شد، اما در عمل به دلیل فراهم‌نشدن زیرساخت‌های قانونی لازم برای جذب سرمایه خارجی و عدم شفافیت فرآیند قانونی مورد نیاز برای صنایع خاص و به‌ویژه صنعت بانکی، در نهایت این قانون و آئین‌نامه اجرایی آن از موفقیت لازم در حوزه جذب سرمایه خارجی در صنعت بانکی برخوردار نشدند.

این فرآیند با شکل‌گیری دور جدید تحریم‌های بین‌المللی به واسطه فعالیت‌های هسته‌ای و این بار با شدت بیشتر و با تمرکز ویژه بر تحریم فعالیت‌های بانکی و حتی تحریم بانک مرکزی، امکان جذب سرمایه خارجی در کشور و به‌طور خاص در صنعت بانکی را نه تنها به صفر رساند، بلکه با بلوکه کردن منابع خارجی کشور، حتی منجر به عدم ورود حجم عظیمی از درآمدهای ارزی به ایران شد.

حال پس از اتمام مذاکرات و اجرای توافق هسته‌ای، مهمترین بحثی که در حوزه بانکی از نظر صاحب‌نظران و فعالان داخلی و خارجی این صنعت مورد بحث و بررسی قرار گرفته، مقوله جذابیت صنعت بانکی برای سرمایه‌گذاران خارجی است، حوزه‌ای که امکان ورود سرمایه‌گذاران خارجی به آن پس از چندین دهه فراهم خواهد شد. این مساله نه تنها به صورت ضمنی و از طرف تقاضا اشاره به نیاز داخلی و ضرورت انتقال دانش، سرمایه فکری و فن‌آوری بانکی موجود در دیگر کشورهای پیشرو در حوزه بانکی به کشور دارد، بلکه به صورت صریح و از طرف عرضه نیز بیانگر فرصت‌های بیشمار بالقوه موجود در جذب سرمایه خارجی در یک کشور بانک‌محور، به‌ویژه پس از چندین دهه غیر فعال بودن مرزهای سرمایه‌گذاری خارجی است که مسلماً سرمایه‌گذار خارجی فعال در کشوری با صنعت بانکی پیشرو، از اشراف کامل به آن برخوردار است.

از این رو مشاهده می‌شود که در عرصه عمل نه تنها قبل از انجام توافق هسته‌ای، بلکه پس از آن نیز مقوله ورود بانک‌های خارجی و ارزیابی و نقد آن، به عنوان مهمترین حوزه جذب سرمایه خارجی در دوره پسا تحریم توسط رسانه‌ها و حتی دولتمردان مورد توجه قرار گرفت. در این راستا حتی در حوزه مقررات‌گذاری نیز قدم‌هایی برای تسهیل جذب این نوع سرمایه‌ها برداشته شده است که از جمله آن می‌توان به تصویب دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۴/۵/۶ توسط شورای پول و اعتبار اشاره نمود.

از این رو با توجه به جذابیت سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی برای ایران و کشورهای متقاضی سرمایه‌گذاری، در این یادداشت با بررسی قوانین و مقررات موجود، ابعاد حقوقی این مساله مورد بررسی قرار می‌گیرد. با بررسی این مقررات که به صورت کلی بر دو حوزه کشور (صرف‌نظر از مناطق آزاد) و مناطق آزاد متمرکز خواهد شد، ابتدا محدودیت‌های کلی سرمایه‌گذاری خارجی بر اساس قوانین و مقررات ذی‌ربط در حوزه سقف مالکیت و مشارکت سرمایه‌گذاری خارجی مورد بررسی قرار گرفته و سپس به‌طور ویژه امکان سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی کشور بر اساس محدودیت‌های کلیدی ناظر بر نوع نهاد بانکی و میزان سقف مشارکت در هر نهاد مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. به این ترتیب تصویر شفافی از حوزه‌های بالقوه سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی کشور فراهم شده و خلاءهای مقرراتی موجود و حوزه‌های مغفول و برخی تضادهای قانونی موجود شناسایی می‌شوند.

■ محدودیت‌های کلی سرمایه‌گذاری خارجی در کشور براساس مقررات مادر

برای معرفی محدودیت‌های کلی^۱ در نظر گرفته شده برای سرمایه‌گذاری توسط سرمایه‌گذار خارجی که مطابق با ماده ۱ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی، اشخاص حقیقی یا حقوقی غیرایرانی و یا ایرانی با استفاده از سرمایه با منشا خارجی را در بر می‌گیرد، باید به قوانین و مقررات مادر در این زمینه رجوع نمود. به این منظور با توجه به آنکه قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی (۱۳۸۱) و آئین‌نامه اجرایی آن (۱۳۸۱)، مسایل کلی مربوط به سرمایه‌گذاری مستقیم و غیر مستقیم خارجی

^۱ منظور از محدودیت‌های کلی، میزان سقف مالکیت با تمرکز بر نوع اوراق بهادار است.

را مورد توجه قرار داده‌اند و با توجه به آنکه آئین‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس (۱۳۸۹) و دستورالعمل اجرایی آن (۱۳۹۰) به محدودیت‌های کلی سرمایه‌گذاری غیرمستقیم خارجی می‌پردازند، بنابراین مقررات فوق در کنار قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی (۱۳۷۸) که در کنار دیگر مسائل این مقوله را مورد توجه قرار داده، در این قسمت مورد بررسی قرار می‌گیرند.

جدول ۱- قوانین و مقررات مادر ناظر بر سرمایه‌گذاری خارجی در ایران

ردیف	عنوان	تاریخ تصویب
۱	قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی	۱۳۸۱/۳/۴
۲	آئین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی	۱۳۸۱/۶/۲۴
۳	آئین‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس	۱۳۸۹/۱/۲۹
۴	دستورالعمل اجرایی آئین‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس	۱۳۹۰/۷/۱۱
۵	قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی	۱۳۸۷/۳/۲۵

در ابتدا براساس ماده ۵ آئین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی باید عنوان کرد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کلیه زمینه‌های مجاز برای فعالیت بخش خصوصی امکان‌پذیر است. از این رو در صورتی که سرمایه‌گذار خارجی بخواهد در هر یک از انواع نهادهای مالی زیربخش بانکی به فعالیت بپردازد، نباید محدودیتی از نظر نوع نهاد برای سرمایه‌گذار خارجی موجود باشد. همچنین در این ماده عنوان شده که محدودیتی از نظر در صد مشارکت سرمایه‌گذاری خارجی وجود ندارد. همچنین در ماده ۸ قانون فوق عنوان شده است که سرمایه‌گذاری‌های خارجی مشمول این قانون از کلیه حقوق، حمایت‌ها و تسهیلاتی که برای سرمایه‌گذاری‌های داخلی موجود است به‌طور یکسان برخوردار می‌باشند.

هرچند براساس مواد فوق انتظار می‌رود سرمایه‌گذار خارجی همانند سرمایه‌گذار داخلی بتواند بدون هیچ محدودیتی به سرمایه‌گذاری در هر حوزه‌ای بپردازد، با این وجود براساس مقررات ذی‌ربط که در جدول ۲ جمع‌بندی شده، مشاهده می‌شود که صرفنظر از نوع سرمایه‌گذاری (مستقیم یا غیرمستقیم)، مهمترین و ابتدایی‌ترین محدودیت در سرمایه‌گذاری خارجی براساس ماده ۲ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی بر دو حوزه بخش و رشته اقتصادی وضع شده است. بر این اساس سهم ارزش کالا و خدمات تولیدی حاصل از سرمایه‌گذاری خارجی موضوع این قانون نسبت به ارزش کالا و خدمات عرضه شده در بازار داخلی در زمان صدور مجوز در هر بخش اقتصادی از ۲۵٪ و در هر رشته از ۳۵٪ بیشتر نخواهد بود^۱.

در طرف مقابل در مقررات ناظر بر سرمایه‌گذاری غیرمستقیم خارجی (آئین‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس و دستورالعمل اجرایی این آئین‌نامه)، با طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری غیرمستقیم خارجی در دو قالب سرمایه‌گذاری در سهام و سایر اوراق بهادار، محدودیت‌های دقیق‌تری برای سرمایه‌گذاری در این حوزه در نظر گرفته شده است.

^۱ هر چند در بند ج ماده ۷ آئین‌نامه اجرایی قانون فوق عنوان شده که تفکیک بخش‌ها و رشته‌های اقتصادی در فهرست منضم به آیین‌نامه درج شده است، اما چون این فهرست به صورت عمومی در دسترس نمی‌باشد، بنابراین میزان دقیق سقف در نظر گرفته شده برای مشارکت در حوزه بانکی باید با رجوع به این فهرست در هنگام ارائه مجوز سرمایه‌گذاری بررسی شود.

براساس آئین نامه فوق، ابتدا برای سرمایه گذاری خارجی در بورس و فرابورس باید مجوز معامله از سازمان بورس و اوراق بهادار اخذ شود. هرچند در مجوز معامله، حدود معامله برای فرد به صورت دقیق تعیین می شود، اما در این آئین نامه به سه سطح از حدود سرمایه گذاری اشاره شده است.

براساس ماده ۳ این آئین نامه، ابتدا سرمایه گذار خارجی مکلف به رعایت سقف کلی سرمایه گذاری خارجی براساس بخش و رشته مورد اشاره در قانون تشویق و حمایت از سرمایه گذاری مستقیم خارجی است. در مرحله بعد براساس تمایل سرمایه گذار به ایفای نقش سرمایه گذار راهبردی و غیر راهبردی، ملزم به رعایت سقف ها و محدودیت های دیگری در این حوزه نیز می باشد.

ماده ۷ این آئین نامه سقف^۱ تعداد سهام در مالکیت مجموع سرمایه گذاران خارجی را ۲۰٪ مجموع تعداد سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس یا فرابورس (سقف کلی)، و یا ۲۰ درصد تعداد سهام هر شرکت پذیرفته شده در بورس یا بازار خارج از بورس (سقف جمعی) عنوان نموده است. علاوه بر این، تعداد سهام در مالکیت هر سرمایه گذار خارجی در هر شرکت پذیرفته شده در بورس یا فرابورس نمی تواند از ۱۰٪ تعداد سهام آن شرکت (سقف فردی) بیشتر شود.

هرچند تا زمان تصویب این آئین نامه، قوانین و مقررات موجود در عرصه سرمایه گذاری خارجی اشاره جداگانه ای به میزان تملک سهام سرمایه گذاران خارجی در حوزه بانک ها و نهادهای واسطه پولی نکرده بود، اما برای اولین بار در عرصه مقررات سرمایه گذاری خارجی، در تبصره ۳ ماده ۷ آئین نامه فوق، به ضرورت رعایت محدودیت در تملک این سهام توسط سرمایه گذاران غیر راهبردی براساس ماده ۵ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی (۱۳۸۷) اذعان شده است. براساس ماده فوق، میزان تملک سهام بانک های غیردولتی و موسسات مالی و اعتباری و سایر بنگاه های واسطه پولی به طور مستقیم و غیر مستقیم، برای اشخاص حقوقی ۱۰٪ و برای اشخاص حقیقی ۵٪ تعیین شده است. بنابراین براساس تبصره ۳ ماده فوق، محدودیتی فراتر از سقف مورد اشاره در ماده ۷ برای سرمایه گذاری خارجی در بخش بانکی تنظیم شده است.

در خصوص سرمایه گذار خارجی راهبردی نیز که قصد تملک بیش از ۱۰٪ سهام یک شرکت پذیرفته شده در بورس یا فرابورس را دارد یا پس از تملک سهام می خواهد یک کرسی هیات مدیره شرکت را در اختیار بگیرد، براساس ماده ۸ آئین نامه سرمایه گذاری خارجی در بورس ها و بازارهای خارج از بورس، نه تنها تا ۲ سال بدون مجوز سازمان بورس و اوراق بهادار نمی تواند اصل سهام خریداری شده را بفروشد، بلکه فروش این سهام نیز مستلزم به رعایت مقررات معاملات عمده سهام در بورس یا بازار فرابورس شده، هرچند امکان فروش حق تقدم این سهام فراهم است.

جدول ۲- محدودیت های کلی سقف سرمایه گذاری خارجی در کشور

حوزه	سقف	قانون
بخش اقتصادی	سهام ارزش کالا و خدمات تولیدی حاصل از سرمایه گذاری خارجی موضوع قانون نسبت به ارزش کالا و خدمات عرضه شده در بازار داخلی در زمان صدور مجوز در هر بخش اقتصادی ۲۵٪	قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی
رشته اقتصادی	سهام ارزش کالا و خدمات تولیدی حاصل از سرمایه گذاری خارجی موضوع قانون نسبت به ارزش کالا و خدمات عرضه شده در بازار داخلی در زمان صدور مجوز در هر رشته ۳۵٪	قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی

^۱ مقدار سهام در مالکیت مجموع سرمایه گذاران خارجی باید کمتر از سقف های تعیین شده باشد.

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

سهام	سرمایه‌گذار غیر راهبردی	در همه صنایع	سقف کلی	تعداد سهام در مالکیت مجموع سرمایه‌گذاران خارجی ۲۰٪ مجموع تعداد سهام شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس یا فرابورس	آئین‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس
			سقف جمعی	۲۰٪ تعداد سهام هر شرکت پذیرفته شده در بورس یا بازار خارج از بورس	آئین‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس
			سقف فردی	۱۰٪ تعداد سهام آن شرکت	آئین‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس
	در بخش بانکی	سقف اشخاص حقوقی	میزان تملک سهام بانک‌های غیردولتی و موسسات مالی و اعتباری و سایر بنگاه‌های واسطه پولی به‌طور مستقیم و غیر مستقیم، برای اشخاص حقوقی ۱۰٪	قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی	
		سقف اشخاص حقیقی	میزان تملک سهام بانک‌های غیردولتی و موسسات مالی و اعتباری و سایر بنگاه‌های واسطه پولی به‌طور مستقیم و غیر مستقیم، برای اشخاص حقیقی ۵٪	قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی	
	سرمایه‌گذار راهبردی		بدون محدودیت سقف اما با محدودیت کف تملک ۱۰٪ سهام یک شرکت پذیرفته‌شده در بورس یا بازار خارج از بورس		آئین‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس
	سایر اوراق بهادار		بدون محدودیت سقف		دستورالعمل اجرایی اجرایی آئین‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس

با این وجود در بررسی ضوابط مربوط به شرایط متقاضیان خرید در معاملات عمده سهام و حق تقدم سهام در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس (۱۳۹۱)، مشاهده می‌شود که این ضوابط با کاستی‌هایی در حوزه سرمایه‌گذار خارجی مواجه است. به بیان دقیق‌تر، برای ارزیابی معیارهای ردیف ۱-۴ مشتمل بر عدم پولشویی منابع اولیه، سوء پیشینه جرایم مالی، عدم برخورداری از بدهی معوق بانکی و سابقه تخلفات با اهمیت در بازار اوراق بهادار، با توجه به ضرورت برقراری ارتباط با نهادهای نظارتی در کشور مبدا، ضروری است معیارهای تنظیم‌شده برای سرمایه‌گذار خارجی بازنویسی شود. به‌عنوان مثال نمی‌توان عدم ایفای تعهدات در معاملات قبلی برخلاف مقررات که منجر به صدور حکم انضباطی در مراجع رسیدگی به تخلف در سازمان بورس و اوراق بهادار شده است را به عنوان ضابطه‌ای در ارزیابی این معیار برای سرمایه‌گذار خارجی راهبردی در نظر گرفت.

البته در ماده ۱۱ آئین‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس نیز به این مساله اشاره شده است که سهام ناشران ایرانی پذیرفته‌شده در بورس یا بازار خارج از بورس که همزمان در بورس یا بازار خارج از بورس کشور دیگری پذیرفته شده‌اند یا برای معامله اشخاص خارجی در کشور دیگری اختصاص یافته‌اند و یا به صورت ارزی معامله می‌شوند، و همچنین اوراق بهادار صادره توسط ناشر خارجی که در بورس یا بازار خارج از بورس ایرانی پذیرفته شده باشند، از شمول سقف‌های سرمایه‌گذار غیر راهبردی و عدم امکان فروش سهام سرمایه‌گذار خارجی راهبردی برای مدت ۲ سال خارج خواهند شد.

از این رو حتی در این آئین نامه امکان مالکیت بیش از ۱۰٪ و ۵٪ سهام بانک‌ها و نهادهای واسطه پولی که با عرضه سهام در بازار بورس یا فرابورس تاسیس می‌شوند برای اشخاص حقوقی و حقیقی در قالب سرمایه‌گذار غیر راهبردی فراهم می‌شود و سرمایه‌گذار راهبردی فوق نیز می‌تواند از ممنوعیت فروش این نوع سهام خود برای مدت ۲ سال رهایی یابد.

البته در ماده ۱۲ آئین نامه فوق نیز دامنه شمول این مقررات از سهام فراتر رفته و موضوع سرمایه‌گذاری خارجی در سایر اوراق بهادار از قبیل اوراق مشارکت را نیز تحت پوشش قرار داده و سرمایه‌گذاری خارجی در این اوراق را تابع سقف‌های تعیین شده توسط شورای عالی بورس و اوراق بهادار نموده است. با این وجود در ماده ۸ دستورالعمل اجرایی آئین نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس، محدودیت فوق برداشته شده است و تملک و معامله سایر اوراق بهادار (به غیر از سهام) صادره توسط ناشران ایرانی، از قبیل اوراق مشارکت، اوراق صکوک، گواهی سپرده‌ی بانکی و واحدهای سرمایه‌گذاری صندوق‌ها توسط اشخاص خارجی پس از دریافت مجوز معامله، بدون محدودیت مجاز و تابع مقرراتی قرار گرفته که برای اشخاص ایرانی لازم‌الاجرا است. از این رو بانک‌ها و موسسات اعتباری خارجی که در ایران تاسیس شوند در مدیریت ریسک نقدینگی، خود به واسطه مالکیت اوراق بهادار (غیر از سهام)، با محدودیت مستقیمی مواجه نخواهند شد.^۱

■ محدودیت‌های کلیدی سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی

هر چند در زیربخش قبلی محدودیت‌های کلیدی سرمایه‌گذاری خارجی در کشور مورد بررسی قرار گرفت، اما از آنجا که مقررات مورد بررسی صرفاً بر صنعت بانکی متمرکز نبودند، از این رو نمی‌تواند تصویر دقیقی از ابعاد خاص حقوقی سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی را ارائه دهد. از این رو در این قسمت بر قوانین و مقرراتی متمرکز می‌شویم که یا به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم بر سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی پرداخته است. از این رو قوانین و مقررات ابلاغ شده پس از تصویب قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مورد توجه قرار می‌گیرند. از آنجا که عموماً مقررات خاصی برای فعالیت در مناطق آزاد کشور تنظیم می‌شود، در ادامه این مقررات به صورت متمایز از دیگر مقررات ناظر بر مناطق آزاد، ارائه می‌شوند. محدودیت‌های مورد بررسی در این قسمت نیز متمرکز بر نوع نهاد و سطح مشارکت در سرمایه است، هر چند گاه موارد دیگری نیز برای شفاف شدن نحوه سرمایه‌گذاری خارجی در این صنعت مورد اشاره قرار گرفته است.

● قوانین و مقررات غیر محدود به مناطق آزاد تجاری - صنعتی

در بررسی قوانین و مقررات مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی که با عدم تمرکز صرف بر مناطق آزاد تجاری و صنعتی و پس از قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی تصویب شده‌اند، مشاهده می‌شود که به عنوان اولین مقررات ذی ربط، آئین نامه اجرایی نحوه تاسیس و عملیات شعب بانک‌های خارجی در ایران (۱۳۸۷) با تاکید ویژه بر ماهیت خاصی از نوع نهاد مالی خارجی در صنعت بانکی، فعالیت شعب بانک‌های خارجی را مورد توجه قرار داده است. از این رو به نظر می‌رسد دولتمردان به عنوان اولین گام در جذب سرمایه خارجی در صنعت بانکی کشور، بر شکل‌گیری شعب و نه شکل‌گیری بانک‌ها و موسسات اعتباری خارجی متمرکز شده بودند.

در این آئین نامه، بانک‌های خارجی که حداقل ۵ سال از تاریخ شروع فعالیت آنها گذشته باشد و در ۳ سال گذشته عملکرد مالی سودآوری داشته باشند می‌توانند برای تاسیس شعبه در ایران درخواست کنند. براساس ماده ۵ این آئین نامه، عملیات بانکی شعب، مشمول مقررات قانون عملیات بانکی بدون ربا بوده و شعب موظف به تامین حداقل سرمایه اولیه‌ای معادل ۵ میلیون یورو یا ارزهای معتبر بوده و باید نسبت به تودیع سپرده قانونی اقدام نمایند.

در دستورالعمل اجرایی آئین نامه فوق (۱۳۸۸)، شرایط خاص تری برای ارزیابی بانک متقاضی تاسیس شعبه در کشور در نظر گرفته شده و به شناخته شده بودن آن و برخورداری از ثبات مالی لازم نیز اشاره شده است. همچنین شعبه در صورت دریافت سپرده از عموم ملزم به ارائه اطلاعات در خصوص تضمین سپرده‌ها شده و الزام نگهداری اندوخته قانونی معادل ۲۰٪ سود ویژه

^۱ هر چند در نهایت مقدار محدودیت و سقف‌های تعیین شده در خصوص بخش و رشته در مورد این اوراق نیز اعمال خواهد شد.

سالانه شعبه منظور شده است. براساس تبصره ۱ ماده ۱۵ این دستورالعمل، نرخ سود سپرده‌ها، تسهیلات اعطایی و میزان کارمزد خدمات بانکی، براساس مقررات قوانین پولی و بانکی کشور و عملیات بانکی بدون ربا تعیین خواهد شد.

با این وجود جهت رفع محدودیت بر مدیریت شعب بانک‌های خارجی، در سال ۱۳۹۰ تبصره جدیدی برای ماده ۱۵ دستورالعمل اجرایی آئین‌نامه فوق در نظر گرفته شد و تصمیم‌گیری در خصوص نرخ سود و کارمزد عملیات ارزی، به شعب بانک‌های خارجی واگذار شد. علاوه بر این، نقل و انتقال ارز از شعبه به خارج و بالعکس، و نیز خرید و فروش ارز، تابع ضوابط و مقررات ارزی ایران در نظر گرفته شده است.

مهمترین قید دیگری که این دستورالعمل بر فعالیت شعب بانک‌های خارجی در کشور در نظر گرفته، به ساختار مدیریتی آن معطوف می‌شود که براساس تبصره ماده ۶، این ساختار باید حداقل متشکل بر ۲ مدیر باشد که حداقل یک نفر از آنها باید از اتباع ایران باشد. به بیان دقیق‌تر این دستورالعمل، فعالیت شعب را محدود به الزام اعمال مدیریت ایرانی نموده است.

پس از آئین‌نامه اجرایی نحوه تاسیس و عملیات شعب بانک‌های خارجی در ایران، مهمترین مقرراتی که انتظار می‌رود به صورت صریح بحث بانک‌های خارجی را نیز در بر گرفته باشد آئین‌نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی مصوب سال ۱۳۸۸ است که هر چند در دی ۱۳۹۳ نسخه جدیدی از آن تنظیم و جایگزین نسخه قبلی شد، اما همچنان به صورت کلی مقوله تاسیس بانک‌های خارجی غیر دولتی را پوشش نداده و در برخی مواد نیز به صورت کلی با تاسیس بانک و موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی در تضاد است.

براساس نسخه جدید این آئین‌نامه (۱۳۹۳) که ناظر بر تاسیس و اداره موسسات اعتباری غیر دولتی است، بانک، موسسه اعتباری غیر بانکی و سایر بنگاه‌های واسطه پولی که بیش از ۵۰٪ سهام آن به اشخاص غیر دولتی تعلق داشته باشد، تحت پوشش این آئین‌نامه قرار می‌گیرند. از این رو نهادهای فوق در صورت تاسیس توسط سرمایه خارجی نیز باید تحت شمول آئین‌نامه باشند. در این آئین‌نامه فعالیت موسسات اشاره شده صرفاً در چارچوب قانون پولی و بانکی کشور، قانون عملیات بانکی بدون ربا و سایر قوانین و مقررات مربوطه مجاز شمرده شده است. این موسسات صرفاً در قالب شرکت‌های سهامی عام و یا تعاونی سهامی عام مجاز به تاسیس می‌باشند. از این رو یک گروه مالی خارجی مجاز به تاسیس بانک به صورت سهامی خاص در کشور نخواهد بود و باید حتماً در قالب عقود اسلامی مجاز در قوانین پولی و بانکی کشور به فعالیت بپردازد. در این زمینه حتی در ماده ۱۹ سقف تملک سهام این موسسات به‌نحوی تنظیم شده که سرمایه‌گذار خارجی با سقف‌های ۱۰٪ و ۵٪ مالکیت سهام می‌تواند مواجه شود.

براساس ماده ۱۵ این آئین‌نامه نیز سرمایه این موسسات باید به‌صورت نقد و به پول رایج کشور پرداخت شود. به بیان دقیق‌تر، هر چند براساس آئین‌نامه اجرایی نحوه تاسیس و عملیات شعب بانک‌های خارجی در ایران، تاسیس شعبه با سرمایه ارزی مقدور است، اما تاسیس بانک خارجی غیر دولتی صرفاً با سرمایه ریالی ممکن خواهد بود. همچنین در تعریف شرایط موسسین، ویژگی‌هایی برای اشخاص خارجی تعریف نشده است. در معرفی ویژگی‌های اعضای هیات‌مدیره نیز صراحتاً به تابعیت ایرانی رئیس هیات‌مدیره و اکثریت اعضای هیات‌مدیره و پیرویت از دین اسلام یا یکی از ادیان شناخته شده در قانون اساسی اشاره شده است. در تبیین ویژگی‌های مدیر عامل و قائم مقام مدیر عامل نیز به ضرورت حداقل ۵ سال سابقه فعالیت در امور بانکی یا بازار سرمایه در نظام بانکی کشور اذعان شده است.

از این رو مشاهده می‌شود مهمترین مقرراتی که پس از تصویب قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی در کشور و حتی پس از تنظیم مقرراتی در خصوص تاسیس شعب بانک‌های خارجی در ایران تنظیم شده‌اند، بدون توجه به پوشش تاسیس بانک‌های غیر دولتی خارجی تدوین شده‌اند و بیشتر هدف خصوصی‌سازی بانک‌های دولتی را دنبال نموده‌اند. در حقیقت تصویب نسخه قبلی آئین‌نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی در سال ۱۳۸۸ و دو سال بعد از ابلاغ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، تأیید کننده این امر می‌باشد.

از جمله دیگر مواد ذکر شده در آئین‌نامه فوق که می‌تواند در خصوص فعالیت بانک‌های خارجی شک و شبهه‌هایی را به دنبال داشته باشد، حوزه فعالیت بانک است. برای مثال، براساس ماده ۶۶ این آئین‌نامه و تبصره آن تبیین می‌شود که فعالیت اصلی موسسات غیر دولتی تحت شمول، بر حسب عملیات ریالی خواهد بود و انجام عملیات ارزی می‌تواند به صورت عملیات حاشیه‌ای در صورت اخذ مجوز توسط این موسسات انجام شود. حال در شرایطی که یک بانک خارجی صرفاً خواهان انجام عملیات ارزی در کشور باشد چگونه براساس این آئین‌نامه تصمیم‌گیری خواهد شد؟

در ماده ۸۱ این آئین نامه به این مساله اشاره شده که ایجاد یا تعطیلی شعبه یا بجه یا نمایندگی موسسه اعتباری در داخل یا خارج کشور، در چارچوب ضوابط شورای پول و اعتبار امکان پذیر است. از این رو به نظر می رسد بانک خارجی نیز از امکان تاسیس بجه یا نمایندگی باید برخوردار باشد. هر چند تاسیس نمایندگی بانک های خارجی در مناطق آزاد در مقرراتی که در ادامه آورده خواهند شد مورد توجه مقررات گذار قرار گرفته، اما تاکنون در خصوص تاسیس بجه، مقررات موجود مسکوت مانده اند و راهکاری برای صرف تاسیس بجه یک بانک خارجی در یکی از شعب بانک های ایرانی مورد توجه قرار نگرفته است.

همچنین ضروری است در خصوص الزام موسسات اعتباری خارجی غیر دولتی مورد توجه این آئین نامه به عضویت در صندوق ضمانت سپرده ها پرداخته شود و در قوانین و مقررات ناظر بر این صندوق در خصوص بانک ها و موسسات اعتباری خارجی که صرفاً فعالیت ارزی در کشور خواهند داشت نیز تصمیم گیری مناسبی در مورد حق عضویت ها و دیگر موارد پرداختی شود.

در خصوص قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی که به موجب آن آئین نامه نحوه تاسیس و اداره بانک ها و موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی تنظیم شده است، باید به این نکته توجه نمود که ماده ۵ این قانون بر سقف مالکیت سهام در بانک های غیر دولتی و موسسات مالی و اعتباری و سایر بنگاه های واسطه پولی تمرکز نموده است. بر این اساس، همانطور که قبلاً نیز به آن اشاره شد، سقف مجاز تملک سهام، به طور مستقیم یا غیرمستقیم برای هر شرکت سهامی عام یا تعاونی سهامی عام یا هر موسسه و نهاد عمومی غیردولتی ۱۰٪ و برای اشخاص حقیقی و سایر اشخاص حقوقی ۵٪ تعیین می شود. از این رو معاملات بیش از سقف های مجاز در این ماده باطل و ملغی الاثر است.

با این وجود یک سال پس از تصویب این قانون و در سال ۱۳۸۹، تبصره ای به ماده فوق اضافه شد مبنی بر آن که در تاسیس بانک مشترک ایرانی و خارجی، سهم طرف خارجی از سقف های مندرج در این ماده مستثنی است. لذا یک سال پس از تصویب آئین نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات اعتباری غیر دولتی، محدودیت های فوق برداشته شد. با این وجود در خصوص تاسیس بانک خارجی با مالکیت ۱۰۰٪ سهام، این تبصره مسکوت مانده است.

همچنین براساس بند ۱ تبصره فوق، دولت جمهوری اسلامی ایران مجاز شده است که صرفاً با مشارکت خارجی اقدام به تاسیس بانک توسعه ای نماید. در حقیقت این اولین بار در قانون و مقررات ناظر بر صنعت بانکی کشور است که به طور مستقیم، سرمایه گذاری خارجی در نوع خاصی از نهادهای مالی فعال در صنعت بانکی را مورد توجه قرار داده است در حالی که دیگر مقررات، نوع عمومی این نهادها را مورد توجه قرار داده بودند.^۱

در نظر گرفتن تبصره فوق در خصوص امکان افزایش سقف مالکیت سهام طرف خارجی در تاسیس بانک مشترک ایرانی و خارجی، منجر به تصریح ماده ۸۷ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران به لزوم تعیین سقف سهم مشارکت طرف خارجی از تاسیس بانک مشترک ایرانی و خارجی توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران شد. از این رو شورای پول و اعتبار در مرداد ۱۳۹۰ بخشنامه ای در خصوص مقررات ناظر بر مشارکت اشخاص خارجی در سرمایه بانک ها تصویب و ابلاغ نمود. براساس ماده ۶ این بخشنامه، تصمیم گیری در خصوص سهم مشارکت سرمایه گذار خارجی در تاسیس بانک توسعه ای، از شمول این بخشنامه خارج است و مشمول ضوابط خاص خود شمرده شده است. از این رو براساس ماده ۷ این بخشنامه، سقف تملک سهام بانک های موجود توسط اتباع خارجی و اشخاص حقوقی خارجی، و همچنین حداکثر میزان مشارکت آنها در تاسیس بانک های غیر توسعه ای از سقف های قبلی به سقف ۴۰٪ سهام و حتی بیش از این مقدار افزایش داده شده است. در خصوص مالکیت سهام تا سقف ۴۰٪، موافقت کمیسیون اعتباری بانک مرکزی و تأیید رئیس کل بانک مرکزی؛ و در خصوص مالکیت فراتر از این سقف، موافقت کمیسیون اعتباری بانک مرکزی، تصویب هیات عامل بانک مرکزی و تأیید رئیس کل بانک مرکزی الزامی شده است.

از دیگر موارد در نظر گرفته شده در این بخشنامه می توان به ممنوعیت خرید سهام بانک ها توسط دولت های خارجی یا اشخاص حقوقی خارجی دولتی و حتی مشارکت آنها در تاسیس بانک در ایران اشاره نمود. البته در ماده ۴ این بخشنامه نیز عنوان شده که خرید سهام بانک ها توسط بانک های خارجی و مشارکت آنها در تاسیس بانک در ایران منوط به موافقت مقام نظارت بانکی کشور

^۱ به عنوان مثال مقررات قبلی بر شعب بانکی، بانک ها، موسسات اعتباری غیر بانکی و سایر بنگاه های واسطه پولی متمرکز بودند و به نوع خاصی از این نهادها نمی پرداختند.

ذی ربط و تائید بانک مرکزی است. همچنین بانک‌ها در ماده ۵، از واگذاری سهام خود به اتباع خارجی یا اشخاص حقوقی خارجی بدون اخذ موافقت قبلی بانک مرکزی منع شده‌اند و الزام آنها به حسن شهرت و توانمندی مالی و حرفه‌ای، فقدان سابقه محکومیت کیفری موثر و شفاف بودن منشأ سهم‌الشرکه در نظر گرفته شده که حداقل مورد اول (حسن شهرت و توانمندی مالی و حرفه‌ای) در خصوص خرید سهام بانک به عنوان سرمایه‌گذار خارجی تا حدودی شبهه برانگیز است.

مهمترین قید در نظر گرفته شده در این بخشنامه که می‌تواند میزان تمایل سرمایه‌گذار خارجی را در مشارکت در تاسیس بانک با مشارکت ایرانی به مقدار زیادی کاهش دهد، الزام ماده ۱۰ ای بخشنامه در ایرانی بودن مدیر عامل، رئیس هیات مدیره و اکثر اعضای هیات مدیره و اعضای هیات عامل بانک‌های با سهامدار خارجی است.

در مجموع با وجود افزایش سقف مالکیت سهام سرمایه‌گذار خارجی در بانک غیر توسعه‌ای توسط این بخشنامه که خود می‌تواند به عنوان گام موثری در جذب مشارکت بانک‌های خارجی به تاسیس بانک جدید یا ادغام بانک‌های در حال ورشکستگی با بانک‌های برتر خارجی بیانجامد، در نهایت امکان مالکیت ۱۰۰ درصدی سهام این نوع بانک‌ها و یا حتی موسسات اعتباری غیر بانکی و دیگر بنگاه‌های واسطه پولی برای سرمایه‌گذار خارجی در کشور در نظر گرفته نشده است.

البته در ماده ۲۹ لایحه جدیدی که اخیراً توسط دولت تحت عنوان «تنظیم برخی از احکام و مقررات برنامه‌های توسعه کشور» تنظیم شده، تصریح شده است که سقف سهم مشارکت طرف خارجی از تأسیس بانک ایرانی موضوع قانون الحاق یک تبصره به قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۹/۴/۲۶ با پیشنهاد بانک مرکزی و تصویب شورای پول و اعتبار تعیین می‌شود.

از آنجا که بخشنامه فوق نیز ذیل ماده مشابهی مندرج در برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران تنظیم شده است، لذا الزاماً تصریح دقیق امکان تاسیس بانک خارجی با مالکیت ۱۰۰ درصد سهام در کشور مشاهده نمی‌شود. علاوه بر این به نظر نمی‌رسد تاسیس بانک خارجی با مالکیت ۱۰۰٪ سهام اما با مدیریت ایرانی توسط بانکی خارجی بتواند پذیرفته شود.

● قوانین و مقررات محدود به مناطق آزاد تجاری - صنعتی

از آنجا که عموماً شرایط تسهیل شده‌ای برای جذب سرمایه خارجی در مناطق آزاد توسط دولت دنبال می‌شود، در خصوص تشویق سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی نیز شرایط ویژه‌ای در مقایسه با مناطق غیر آزاد تجاری - صنعتی در نظر گرفته شده است. به عنوان مثال، در سال ۱۳۷۳ آئین‌نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در این مناطق به تصویب رسید و در سال ۱۳۷۹ به استناد ماده ۱۸ اصلاحی قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی، نسخه جدیدی از آئین‌نامه اجرایی فوق تصویب و ابلاغ شد.

در ماده ۳ این آئین‌نامه که ناظر بر فعالیت واحدهای بانکی (مشمول بر بانک‌ها، موسسات، شعب بانک‌ها و موسسات اعتباری ایرانی یا خارجی) برون مرزی و غیر برون مرزی و دفاتر نمایندگی بانک‌ها و موسسات اعتباری تاسیس شده در منطقه می‌باشد، امکان تاسیس بانک‌ها و موسسات اعتباری با سرمایه ایرانی یا خارجی و یا با مشارکت ایرانی و خارجی در نظر گرفته و عنوان شده که در صورت ثبت این نهادها در منطقه و واقع بودن مرکز اصلی آنها در منطقه، به عنوان بانک یا موسسه ایرانی ثبت شده در منطقه منظور خواهند شد.

در این آئین‌نامه مقدار حداقل سرمایه واحدهای بانکی بر حسب نوع (بانک، موسسه و شعبه بانک یا موسسه خارجی) و بر حسب نوع فعالیت (درون مرزی و برون مرزی) متفاوت بوده و در صورت فعالیت درون مرزی براساس ریال، و در صورت فعالیت برون مرزی براساس دلار خواهد بود. این در حالی است که در ماده ۱۵ آئین‌نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی، به الزام تامین سرمایه این نهادها به پول رایج کشور تاکید شده است.^۱

در ارتباط با حوزه فعالیت نیز در ماده ۸ عنوان شده که بانک‌ها و موسسات فعال در منطقه می‌توانند نسبت به تاسیس شعبه اقدام نمایند. این در حالی است که در ماده ۹ نسخه قبلی این آئین‌نامه (منتشره در سال ۱۳۷۳) دقیقاً عنوان شده بود که بانک‌ها و موسسات تاسیس شده در هر منطقه منحصرأً مجاز به افتتاح شعبه در مناطق آزاد و کشورهای خارجی می‌باشند. از این رو هر

^۱ در حقیقت بانک مرکزی صرفاً امکان خرید سهام بانک‌های ایرانی را برای نهادهای مالی خارجی و افراد خارجی با تخصص مالی فراهم نموده است.

^۲ البته در آئین‌نامه اجرایی نحوه تاسیس و عملیات شعب بانک‌های خارجی، تامین سرمایه این شعب به صورت ارزی عنوان شده است.

چند به نظر می‌رسد در نسخه جدید این آئین‌نامه محدودیت صریح فوق به محدودیتی ضمنی کاهش یافته است، اما در ماده ۲۲ دستورالعمل اجرایی آن به صراحت حوزه فعالیت بانک یا موسسه تاسیس‌شده در یکی از مناطق آزاد در قالب شعبه، به دیگر مناطق آزاد ایران و کشورهای دیگر محدود شده است. البته دیگر بانک‌ها و موسسات اعتباری فعال در کشور از امکان تاسیس شعبه در این مناطق برخوردارند.

در ماده ۱۳ این آئین‌نامه نیز در ارتباط با حوزه فعالیت واحدهای بانکی فعال در مناطق آزاد عنوان شده است که معاملات کلیه واحدهای بانکی در مناطق به ریال ایران مشمول مقررات بانکداری اسلامی و در معاملات ارزی مجاز به رعایت رویه‌های بانکی بین‌المللی هستند. همچنین براساس ماده ۱۸ این آئین‌نامه امکان تعیین کارمزد عملیات بانکی، سود تسهیلات اعتباری دریافتی سپرده‌های مختلف و سود تسهیلات اعطایی در عملیات بانکداری بین‌الملل براساس شرایط بازار آزاد در نظر گرفته شده است. این در حالی است که در آئین‌نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی، به صرف امکان فعالیت این موسسات در ذیل قانون عملیات بانکی بدون ربا اشاره شده بود.

البته در دستورالعمل اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری-صنعتی که در سال ۱۳۷۹ به تصویب شورای پول و اعتبار رسیده، ابعاد جزئی‌تری مورد توجه قرار گرفته است. به‌عنوان مثال، پوشش آن از نهادهای عنوان‌شده در آئین‌نامه اجرایی به صرافی‌ها نیز افزایش یافته است. همچنین در ماده ۷ این دستورالعمل در مورد میزان مشارکت طرف‌های ایرانی و خارجی در سرمایه بانک‌ها و موسسات در مناطق آزاد، به صراحت امکان مالکیت ۱۰۰٪ سهام توسط اتباع خارجی، یا ایرانی و یا ترکیبی از این دو در نظر گرفته شده است. بنابراین صرفاً در مناطق آزاد تجاری یک بانک یا موسسه اعتباری می‌تواند با سرمایه با منشأ کاملاً خارجی تاسیس شود. البته این دستورالعمل در مورد سقف مالکیت صرافی‌ها و کلاً مسائل مربوط به مدیریت صرافی توسط اتباع خارجی در مناطق آزاد مسکوت مانده است. این در حالی است که با توجه به شمول صرافی‌ها در این دستورالعمل، باید موادی در این خصوص در نظر گرفته می‌شد.

در خصوص ویژگی‌های مورد نیاز موسسین، اعضای هیات مدیره، مدیر عامل و قائم مقام وی، برخلاف آئین‌نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات اعتباری غیر دولتی، ویژگی‌های خاصی برای اتباع خارجی در نظر گرفته شده است و از این رو نقطه‌ضعف‌های آئین‌نامه فوق را ندارد.

در این دستورالعمل موسسان خارجی بانک‌ها و یا موسسات اعتباری ملزم به اخذ مجوز از مرجع ذی‌ربط کشور متبوع مبنی بر تاسیس بانک یا موسسه در منطقه شده‌اند. همچنین بانک‌ها و موسسات خارجی متقاضی افتتاح شعبه ملزم به ارائه تعهدنامه‌هایی در خصوص جبران خسارت ناشی از عملیات شعبه، تمکین به حداقل سرمایه شعبه، اجرای عملیات بانکی در منطقه طبق مجوز دریافتی و اساسنامه و ... شده‌اند. علاوه‌براین، انتقال بیش از ۱۰٪ سهام بانک یا موسسه، دفعتاً واحده و یا به تدریج به اشخاص دیگر و همچنین تغییر در ترکیب اعضای هیات مدیره، هیات عامل، مدیر عامل و قائم مقام بانک یا موسسه، موکول به موافقت و تأیید قبلی بانک مرکزی است. با این وجود الزام اعمال مدیریت ایرانی بر این نهادها وضع نشده است.

در خصوص نقل و انتقال ارز در مناطق آزاد نیز براساس ماده ۳۴ این دستورالعمل، نقل و انتقال ارز از خارج به مناطق و از هر منطقه به سایر مناطق و خارج از کشور آزاد در نظر گرفته شده است. با این وجود، نقل و انتقال ارز به هر شکلی از مناطق به سایر نقاط کشور و بالعکس، تابع ضوابط و مقررات ارزی قرار گرفته است. نرخ خرید و فروش ارزها و تبدیل آنها به ریال در مناطق براساس عرضه و تقاضا در بازار آزاد تعیین می‌شود.

کلیه اسناد عملیات واحدهای بانکی در منطقه باید به ریال تنظیم شود و این واحدها ملزم به تودیع سپرده قانونی و انتقال درصدی از سود ویژه سالانه خود به حساب اندوخته قانونی گردیده‌اند. با این حال به صراحت به مقوله پوشش بیمه سپرده این واحدهای بانکی اشاره‌ای نشده است.

از دیگر دستورالعمل‌هایی که ذیل آئین‌نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری-صنعتی تنظیم شده است، می‌توان به دستورالعمل اجرایی ناظر بر تاسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری-صنعتی اشاره نمود که در سال جاری (۱۳۹۴) توسط شورای پول و اعتبار به تصویب رسید.

جدول ۳- گستره قابل پوشش حضور سرمایه‌گذار خارجی در صنعت بانکی از منظر نوع واسطه پولی

بانک	شعبه	باجه	موسسه اعتباری		دفتر نمایندگی	صرافی	پایه
			غیر برون مرزی	برون مرزی			
خارج از مناطق آزاد	✓	×	✓	×	×	×	×
مناطق آزاد	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

یادداشت. علامت ✓ بیانگر تصریح دقیق قانون یا مقررات ذی‌ربط به آن نوع خاص از نهاد مالی، علامت × بیانگر عدم تصریح قانون یا مقررات ذی‌ربط به آن نوع خاص از نهاد مالی و علامت - بیانگر سکوت قانون یا مقررات ذی‌ربط در خصوص آن نوع واسطه پولی است.

این دستورالعمل ناظر بر فعالیت موسسه اعتباری برون مرزی و شعبه برون مرزی است که موسسه اعتباری برون مرزی نیز مشتمل بر بانک یا موسسه اعتباری غیر بانکی برون مرزی است که منحصراً به انجام عملیات بانکی با پولی غیر از ریال ایران می‌پردازد. براساس ماده ۴ این دستورالعمل، تاسیس موسسات اعتباری برون مرزی در منطقه در قالب شرکت سهامی عام یا خاص با سهام با نام امکان‌پذیر است. این در حالی است که در آئین‌نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی، به صراحت به الزام تاسیس این نهادها در قالب شرکت‌های سهامی عام و یا تعاونی سهامی عام اشاره شده است. براساس ماده ۸ دستورالعمل اجرایی ناظر بر تاسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی، تملک بیش از ۱۰٪ سهام این موسسات توسط اشخاص و تملک سهام موسسه اعتباری برون مرزی توسط اشخاص خارجی در زمان تاسیس یا فعالیت منوط به موافقت بانک مرکزی است. در ماده ۹ این دستورالعمل نیز عنوان شده که ایجاد شعبه برون مرزی در منطقه صرفاً توسط موسسه اعتباری خارجی امکان‌پذیر است.

براساس فصل چهارم این دستورالعمل، اخذ سپرده و اعطای تسهیلات و اعتبار توسط واحد بانکی برون مرزی، در چارچوب رویه‌های بانکداری بین‌المللی انجام می‌شود که مجدداً در تضاد با آئین‌نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی است. اخذ سپرده از (اعطای ایجاد تسهیلات و اعتبار به) اشخاص مقیم یا غیرمقیم توسط واحد بانکی برون مرزی مجاز بوده و حداقل مبلغ سپرده‌پذیری از اشخاص، پنجاه هزار یورو یا معادل آن به سایر ارزهای معتبر در نظر گرفته شده است. البته این واحدها از امکان ایجاد سپرده جاری یا هر گونه حساب مشابه با امکان برداشت از طریق چک منع شده‌اند.

در این دستورالعمل، برخلاف دستورالعمل اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد، واحدهای بانکی برون مرزی فعال در مناطق آزاد ملزم به ارائه شرح کامل نحوه تضمین سپرده‌های خود نیز شده‌اند. این واحدها همچنین ملزم به تودیع سپرده قانونی نزد بانک مرکزی می‌باشند، هر چند در مورد الزام به نگهداری ذخیره قانونی در این واحدها دستورالعمل فوق مسکوت مانده است. براساس ماده ۲۱ این دستورالعمل، نرخ سود سپرده‌ها، تسهیلات و کارمزد انواع خدمات بانکی واحدهای بانکی برون مرزی و نرخ خرید و فروش ارز براساس شرایط عرضه و تقاضا در بازار تعیین می‌شود. البته نقل و انتقال کلیه ارزها از خارج از کشور به منطقه و از هر منطقه به سایر مناطق و خارج از کشور توسط واحد بانکی برون مرزی آزاد است.

بنابراین هر چند مشاهده می‌شود مقررات ناظر بر جذب سرمایه خارجی در صنعت بانکی در مناطق آزاد تجاری در مقایسه با مقررات مورد اشاره در قسمت قبل، شرایط تسهیل‌شده‌ای را برای سرمایه‌گذاران خارجی پدید آورده‌اند، اما تضاد برخی از این شرایط با دیگر مقررات حاکم بر نهادهای ذی‌ربط، به‌نوعی منجر به سردرگمی شده است. البته در برخی موارد نیز کاستی‌هایی در پوشش این مقررات مشاهده می‌شود که ضروری است برای رفع آنها اقدامات لازم صورت پذیرد.

همچنین بر اساس جدول ۳ مشاهده می شود که مقررات حاکم در این مناطق از ابتدا دامنه گسترده‌ای از نهادهای مالی فعال در حوزه بانکی را مورد توجه قرار داده‌اند. با این وجود اشاره دقیق به نهادهای خاص در این مقررات در مقایسه با مقررات مورد مطالعه در قسمت قبل، امکان فعالیت نهادهای واسطه پولی جدید در این مناطق را می‌تواند محدود نماید.

■ جمع‌بندی و توصیه‌های سیاستی

از آنجا که در دوره پسا تحریم، صنعت بانکی کشور به‌عنوان یکی از جذابترین حوزه‌های سرمایه‌گذاری خارجی مورد توجه کشورهای مختلف قرار خواهد گرفت، با این وجود مشاهده می‌شود که هر چند در حوزه سرمایه‌گذاری خارجی در اوراق بهاداری غیر از سهام، هیچ نوع محدودیتی بر سرمایه‌گذار خارجی صرفنظر از محدودیت بخش و رشته وضع نمی‌شود، اما در حوزه سرمایه‌گذاری در سهام این محدودیت‌ها بارزترند و سرمایه‌گذار خارجی ملزم به رعایت سقف‌های خاصی در سرمایه‌گذاری در این حوزه شده است. علاوه بر این، قوانین و مقررات تنظیم‌شده با شکاف‌های زیاد و به‌صورت کاملاً منفصل از یکدیگر تدوین شده‌اند و یا به‌صورت صریح حتی امکان وقوع سرمایه‌گذاری خارجی را در نظر نگرفته‌اند. در زمینه تنظیم برخی مقررات حوزه سرمایه‌گذاری خارجی بدون توجه به امکان بالقوه ورود این سرمایه‌گذاران به کشور، به‌طور نمونه می‌توان به این مساله اشاره نمود که امکان شناسایی سرمایه‌گذار خارجی راهبردی بر اساس ضوابط ناظر بر شرایط متقاضیان خرید در معاملات عمده سهام موجود نیست زیرا ضوابط فوق صرفاً برای یک ایرانی ساکن و مقیم کشور تعریف شده است.

در خصوص انفصال کامل مقررات نیز می‌توان به آئین‌نامه تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی اشاره نمود که در تدوین آن اصلاً تاسیس بانک و موسسات اعتباری خارجی مورد توجه قرار نگرفته در حالی که این آئین‌نامه به‌عنوان مقررات مادر ناظر بر تاسیس بانک‌ها و موسسات اعتباری در کشور شناخته می‌شود. حتی برخی از ابعاد این آئین‌نامه از نظر ویژگی‌های در نظر گرفته‌شده برای موسسان، هیات‌مدیره، مدیر عامل و مدیران این نهادها، برای یک نهاد مالی خارجی (به‌عنوان مثال یک بانک خارجی) در کشور قابلیت پیاده‌سازی نخواهد داشت.

همچنین با اشراف به این نکته که در مناطق آزاد تجاری - صنعتی باید شرایط تسهیل‌شده‌ای برای سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی در نظر گرفته شود، با این وجود تضاد بین مقررات حاکم بر این مناطق با دیگر مقررات - از جمله آئین‌نامه مادر ناظر بر تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر بانکی در کشور - لزوم برطرف نمودن این تضادها را در بر دارد. به‌عنوان مثال الزام به تبعیت به بانکداری بدون ربا، ربای بودن سرمایه، فعالیت در قالب سهامی عام، و در نظر گرفتن ضمنی فعالیت اصلی بانک‌ها به‌صورت ربایی، با امکان تبعیت از رویه‌های بین‌المللی در عملیات ارزی (توسط واحدهای بانکی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی)، سرمایه ارزی (در مورد شعب بانک‌های خارجی در کلیه مناطق و واحدهای بانکی برون‌مرزی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی)، و امکان تاسیس بانک و موسسه به‌صورت سهامی خاص (در مناطق آزاد تجاری - صنعتی)، و امکان فعالیت واحدهای بانکی برون‌مرزی (در مناطق آزاد تجاری - صنعتی) با فعالیت صرف ارزی، در تضاد می‌باشند.

از دیگر مواردی که در جذب سرمایه خارجی در صنعت بانکی در کشور می‌تواند مشکل ایجاد نماید الزام به اعمال مدیریت ایرانی در شعب بانک‌های خارجی و حتی بانک‌ها و موسساتی است که ممکن است با سرمایه‌ای بیش از سقف ۴۰٪ مالکیت خارجی تاسیس شده باشند. هر چند در مناطق آزاد این قید در خصوص تاسیس بانک‌ها و موسسات وارد نیست، اما در دیگر نقاط کشور این مساله می‌تواند مشکلاتی را در جذب سرمایه خارجی به‌خصوص در تاسیس شعبه بانک خارجی به‌دنبال داشته باشد.

الزاماً در کلیه مقررات تدوین شده، به صورت صریح مقوله بیمه سپرده واحدهای بانکی خارجی در نظر گرفته نشده است. حتی در آئین‌نامه میزان و نحوه دریافت حق عضویت در صندوق ضمانت سپرده‌ها، صرفاً شعب بانک‌های خارجی مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند و دیگر انواع واحدهای بانکی مورد اشاره قرار نگرفته‌اند. همچنین مقوله بانک‌توسعه‌ای که باید الزاماً با مشارکت طرف خارجی تاسیس شود، اصلاً در مقررات پرداخته نشده و ابعاد آن دیده نشده است. همچنین با وجودیکه در مقررات موجود امکان تاسیس دامنه گسترده‌تری از انواع واحدهای بانکی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی مورد توجه قرار گرفته است، اما در نهایت این مقررات در خصوص امکان تاسیس باجه یک بانک خارجی در یک بانک ایرانی، صرافی و لیزینگ توسط سرمایه‌گذاران خارجی کاملاً مسکوت مانده است. از این رو ضروری است در این زمینه اقدامات لازم صورت پذیرد و حداقل در خصوص پوشش قانونی تاسیس نمایندگی بانک‌های خارجی در خارج از مناطق آزاد نیز چاره‌اندیشی شود. همچنین باید در خصوص دیگر نهادها و واسطه‌های

پولی فعال در صنعت بانکی که تا کنون مورد توجه قانون‌گذار نبوده‌اند ولی در آینده نزدیک امکان تاسیس و فعالیت آنها موجود می‌باشد نیز رویکرد خاصی دنبال شود.

- بنابراین برای فراهم‌ساختن زیرساخت حقوقی مناسبی برای سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی توصیه می‌شود:
- شکاف‌های مقرراتی موجود در قوانین و مقررات ذی‌ربط که بدون توجه به امکان وقوع سرمایه‌گذاری خارجی در کشور تنظیم شده‌اند برطرف شوند.
- آئین‌نامه تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی به‌عنوان آئین‌نامه مادر ناظر بر شکل‌گیری انواع مختلف بانک‌ها و موسسات اعتباری، مقوله بانک‌ها و موسسات اعتباری خارجی را نیز تحت پوشش قرار دهد.
- تضادهای موجود بین مقررات حاکم بر سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی در مناطق آزاد و و دیگر مناطق به‌نحو شفاف‌ی برطرف شود.
- جهت رفع تضادهای قانونی و مقرراتی موجود در حوزه سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی کشور، توصیه می‌شود همانند بسیاری از کشورها، مقررات مربوط به تاسیس، فعالیت و انحلال انواع واسطه‌های پولی، در کتاب قانون جامعی گردآوری و تدوین شوند و با تنقیح این مقررات، مشکلات مربوط به تضادهای قانونی ذی‌ربط برطرف گردند.
- الزام به اعمال مدیریت ایرانی از دامنه شعب و بانک‌ها و موسسات اعتباری خارجی، حداقل به دامنه محدودتری از این گروه محدود شود و در صورت امکان شعب بانک‌های خارجی از این گروه خارج شوند.
- در خصوص مقوله بیمه سپرده واحدهای بانکی خارجی، به نحو شفاف‌ی تصمیم‌گیری شود و حتماً در مقررات صندوق ضمانت سپرده‌ها در این خصوص موادی ارائه شود.
- ابعاد مختلف تاسیس بانک توسعه‌ای با مشارکت بخش خارجی باید در مقررات دیده شود.
- قوانین و مقررات موجود نباید در خصوص امکان تاسیس باجه یک بانک خارجی در یک بانک ایرانی، صراف‌ی و لیزینگ و دیگر نهادها و واسطه‌های پولی توسط سرمایه‌گذار خارجی در ایران مسکوت بماند.

فهرست منابع

- اداره مطالعات و مقررات بانکی. ۱۳۹۰. تبصره الحاقی به ماده ۱۵ دستورالعمل اجرایی نحوه تاسیس، فعالیت، نظارت و تعطیلی شعب بانکهای خارجی در ایران. مدیریت کل نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- اداره مطالعات و مقررات بانکی. ۱۳۹۴. دستورالعمل اجرایی ناظر بر تاسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران. مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- اداره نظارت بر بانکها. ۱۳۸۸. دستورالعمل اجرایی نحوه تاسیس، فعالیت، نظارت و تعطیلی شعب بانکهای خارجی در ایران. مدیریت کل نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- شورای پول و اعتبار. ۱۳۷۹. دستورالعمل اجرائی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد. شورای پول و اعتبار. ۱۳۸۸. آیین نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی.
- شورای عالی بورس. ۱۳۹۱. ضوابط مربوط به شرایط متقاضیان خرید در معاملات عمده سهام و حق تقدم سهام در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس.
- شورای عالی بورس و اوراق بهادار. ۱۳۹۰. دستورالعمل اجرایی آئین نامه سرمایه گذاری خارجی در بورس ها و بازارهای خارج از بورس.
- شورای عالی مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران. ۱۳۷۳. آیین نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران.
- شورای عالی مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران. ۱۳۷۹. نسخه جدید آیین نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران.
- شورای نگهبان. ۱۳۸۹. قانون الحاق يك تبصره به قانون اصلاح موادي از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادي، اجتماعي و فرهنگي و اجراء سياستهاي كلي اصل (۴۴) قانون اساسي.
- مجمع تشخیص مصلحت نظام. ۱۳۷۸. قانون اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران.
- مجمع تشخیص مصلحت نظام. ۱۳۸۱. قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی.
- مجمع تشخیص مصلحت نظام. ۱۳۸۷. قانون اجرای سیاستهای کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.
- مجمع تشخیص مصلحت نظام. ۱۳۸۷. قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی.
- مجمع تشخیص مصلحت نظام. ۱۳۸۹. قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰).
- هیات وزیران. ۱۳۸۱. آئین نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی.
- هیات وزیران. ۱۳۸۷. آئین نامه اجرایی نحوه تاسیس و عملیات شعب بانکهای خارجی در ایران.
- هیات وزیران. ۱۳۸۹. آئین نامه سرمایه گذاری خارجی در بورس ها و بازارهای خارج از بورس.
- هیات وزیران. ۱۳۹۳. آیین نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات مالی و اعتباری غیر دولتی.
- هیات وزیران. ۱۳۹۴. لایحه تنظیم برخی از احکام و مقررات برنامه های توسعه کشور

فهرست گزارش های پژوهشی

عنوان	کد گزارش	نویسنده / نویسندگان
۱۳۹۵		
صورت های مالی لازم الاجرای بانک های ایران: تقابل قانون با استاندارد یا همزیستی مسالمت آمیز؟	MBRI-RR-95007	کارگروه مطالعاتی IFRS در صنعت بانکداری
چارچوب گزارشگری مالی بانک های ایران	MBRI-RR-95006	کارگروه مطالعاتی IFRS در صنعت بانکداری
جایگاه مؤسسات اعتباری و واسطه گری مالی غیربانکی در نظام مالی	MBRI-RR-95005	مهرداد سپهوند
موانع حذف ربا از نظام بانکی ایران و ارائه راهکارهای اصلاحی	MBRI-RR-95004	فرشته ملاکریمی، وهاب قلیچ
سازوکار مدیریت نرخ های سود در چارچوب سیاست پولی	MBRI-PP-95003	اکبر کمیجانی، حمید زمان زاده، علی بهادر
صورت عملکرد سپرده های سرمایه گذاری: ارتقای پاسخگویی در مدل کسب و کار بانکداری بدون ربا، همگرا با IFRS	MBRI-PP-95002	احمد بدری
لزوم اصلاحات ساختاری پایدارکننده ی نرخ تورم تک رقمی در شبکه ی بانکی	MBRI-PN-95001	علی بهادر
۱۳۹۴		
آسیب شناسی اوراق مشارکت بانک مرکزی از دیدگاه فقهی-اقتصادی	MBRI-PN-94025	حسین میثمی
مدیریت بدهی بانک ها به بانک مرکزی: پیش شرط تحقق نرخ تورم تک رقمی	MBRI-PN-94024	مریم همتی
کاستی های بازارهای مالی ایران و ثبات قیمتی	MBRI-PN-94023	علی بهادر
کلان نگاری بانکداری سایه ای در ایران	MBRI-PN-94022	محمد ارباب افضلی، مهشید شاهچرا، ماندانا طاهری
مسیر آتی نظام مالی: بانک محور یا بازار محور	MBRI-RR-94021	زهره خوشنود
آثار مؤلفه های بخش حقیقی و رشد قیمت دارایی ها در مطالبات غیر جاری بانک ها	MBRI-PN-94020	حسین باستانزاد، محمدولی پور پاشا، هادی حیدری
شاخص سازی قیمت های تجارت خارجی ایران	MBRI-RP-94019	سجاد ابراهیمی
طراحی اوراق بهادار اسلامی تورم پیوند در نظام مالی ایران	MBRI-PN-94018	رسول خوانساری و امیر حسین اعتصامی
شمول مالی در ایران: مقایسه ای بر اساس معیارهای پایه ای گروه ۲۰	MBRI-PN-94017	مجید عینیان
نقد و بررسی پیش نویس طرح قانون عملیات بانکی بدون ربا	MBRI-SR-94016	
تحلیل سازوکار تعدیل نسبت کفایت سرمایه در دوره های رکود و رونق	MBRI-PN-94015	زهره خوشنود، مرضیه اسفندیاری
نقش اوراق بهادار اسلامی در تامین کسری بودجه دولتی	MBRI-PP-94014	وهاب قلیچ
حکمرانی شرکتی در نظام های بانکی منتخب و نقش بانک های مرکزی	MBRI-RR-94013	مهرداد سپهوند، حمید قنبری، امین جعفری، لیلا محرابی
طراحی ابزارهای اسلامی جهت ارائه تسهیلات قاعده مند توسط بانک مرکزی	MBRI-PN-94012	حسین میثمی، حسین توکلیان
صورت عملکرد سپرده های سرمایه گذاری: ارتقای پاسخگویی در مدل کسب و کار بانکداری بدون ربا، همگرا با IFRS	MBRI-PP-94011	احمد بدری
قواعد مالی و هدف گذاری تورمی	MBRI-PN-94010	ژاله زارعی
عملیات بازار باز در بانکداری مرکزی نوین و تحلیل آن از منظر فقهی	MBRI-RR-94009	حسین میثمی
عوامل موثر بر تحقق سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی در نظام بانکی	MBRI-PN-94008	وهاب قلیچ و رسول خوانساری
ناختمانی عملیات بازار باز	MBRI-WP-94007	پیر پائولو بنینو، سالواتور نیستیکو
برآورد ارزش خدمات خانگی کشور با تأکید بر خدمات زنان خانه دار	MBRI-RR-94006	ابوالفضل خاوری نژاد
افق زمانی گذار به تورم تک رقمی پایدار در سایه سیاست پولی و ارزی	MBRI-PN-94005	حمید زمان زاده
برگزیدگان حوزه های مختلف بانکداری مرکزی در سال ۲۰۱۴	MBRI-TR-94004	ژاله زارعی و ایلناز ابراهیمی
نظام های ارزی: دسته بندی، شناسایی و آثار اقتصادی	MBRI-RP-94003	علی بهادر
قدرت قانونی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	MBRI-WP-94002	زهره خوشنود، پی یر ای. بولتز
معرفی یک شاخص شرایط پولی جدید برای اقتصاد ایران	MBRI-WP-94001	مریم همتی، رضا بوستانی
۱۳۹۳		
عوامل موثر بر بهره مندی از وام و شکل گیری تقاضا برای وام در خانوارهای شهری	MBRI-RR-93042	فرهاد نیلی و مرضیه اسفندیاری
ساختار هزینه ای بنگاه ها و تقاضا برای منابع مالی	MBRI-PN-93041	فرهاد نیلی و امینه محمودزاده
رتبه بندی مؤسسات مالی اسلامی بر تر جهان در سال ۲۰۱۴	MBRI-TR-93040	لیلا محرابی
تحلیل پویایی های تورم و رشد اقتصادی در ایران	MBRI-PN-93039	سیدعلی مدنی زاده، هومن کرمی، سعید بیات

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

عنوان	کد گزارش	نویسنده / نویسندگان
بررسی آمار و اطلاعات حوزه تأمین مالی	MBRI-PN-93038	مجید عینیان، امینه محمودزاده
ارزیابی ساختار ترازنامه و واسطه‌گری مالی شبکه بانکی کشور	MBRI-PN-93037	مهشید شاهچرا و ماندانا طاهری
چارچوبی برای اصلاح سیاستگذاری پولی در ایران	MBRI-PP-93036	سید احمدرضا جلالی نائینی و محمدامین نادریان
قواعد مالی و پیاده‌سازی آن در ایران	MBRI-PP-93035	ژاله زارعی
گزارش ادواری «چشم‌انداز کوتاه‌مدت اقتصاد کلان ایران» دی ماه ۱۳۹۳	MBRI-PR-93034	حمید زمان زاده
گزارش ماهانه پیش‌بینی تورم، دی ماه ۱۳۹۳	MBRI-PR-93033	سیدعلی مدنی زاده، سعید بیات، هومن کرمی
رهنگاشت بانکداری مرکزی ایران در افق میان‌مدت	MBRI-PP-93032	حمید زمان‌زاده، مریم همتی و حسین توکلیان
تجربه شیلی، ترکیه و برزیل در بازنگری چارچوب سیاست پولی	MBRI-PN-93031	ایلناز ابراهیمی
تنگنای اعتباری از شواهد خرد تا پیامدهای کلان	MBRI-PP-93030	فرهاد نیلی و امینه محمودزاده
صکوک بیع دین به عنوان ابزار سیاست پولی	MBRI-PN-93029	حسین میثمی
رکود تورمی و راهکارهای خروج	MBRI-PP-93028	محمدحسین رحمتی و سیدعلی مدنی‌زاده
رکودتورمی در ایران: نظم‌های آماری و عوامل آن	MBRI-PP-93027	محمدحسین رحمتی، سیدعلی مدنی‌زاده، فاطمه نجفی
مدیریت نرخ ارز تحت نظام ارزی خزنده در کریدور	MBRI-PP-93026	حمید زمان زاده، علی بهادر، حسین باستانزاد، حسین توکلیان
مطالبات غیرجاری یا دارایی‌های مسموم بانک‌ها	MBRI-PP-93025	فرهاد نیلی و امینه محمودزاده
گزارش ادواری «چشم‌انداز کوتاه‌مدت اقتصاد کلان ایران» (آبان‌ماه ۱۳۹۳)	MBRI-PR-93024	حمید زمان زاده
گزارش فصلی متغیرهای اقتصاد کلان (تابستان ۱۳۹۳)	MBRI-PR-93023	دکتر سیدعلی مدنی زاده، دکتر رامین مجاب، سجاد ابراهیمی، سعید بیات، مجید عینیان، هومن کرمی
گزارش ماهانه پیش‌بینی تورم (آبان‌ماه ۱۳۹۳)	MBRI-PR-93022	دکتر سیدعلی مدنی زاده، سعید بیات، هومن کرمی
گزارش فصلی تولید صنعتی ایران (تابستان ۱۳۹۳)	MBRI-PR-93021	سجاد ابراهیمی
شکست بازار اعتبارات	MBRI-PP-93020	فرهاد نیلی و امینه محمودزاده
سیستم حسابهای ادغام شده محیط زیستی و اقتصادی ایران (حساب اقماری محیط زیست ایران) (SEEAIRAN)	MBRI-RR-93019	ابوالفضل خاوری نژاد
بررسی اثرات دور اول و دوم تحولات اقتصاد کلان بر ترازنامه بانک‌ها	MBRI-PN-93018	هادی حیدری
گواهی سپرده مدت‌دار سرمایه‌گذاری خاص: کاستی‌ها و راه‌حل‌ها	MBRI-PN-93017	رسول خوانساری، ماندانا طاهری، حمید زمان‌زاده
پیش‌بینی تورم ایران با استفاده از منحنی فیلیپس	MBRI-WP-93016	سید مهدی برکچیان، سعید بیات، هومن کرمی
چرخه‌های تجاری و اعتباری	MBRI-PP-93015	فرهاد نیلی و امینه محمودزاده
ارتباط پول و قیمت: با تمرکز بر اجزای شاخص قیمت مصرف‌کننده	MBRI-PP-93014	رامین مجاب
ارزیابی پویایی صنعت بانکداری ایران با تأکید بر رقابت‌پذیری	MBRI-PN-93013	اعظم احمدیان
هدف‌گذاری تورم: لزوم اعمال و پیش‌شرط‌های اساسی	MBRI-PN-93012	ایلناز ابراهیمی
ضرورت بازسازی چارچوب ارتباطی بانک مرکزی	MBRI-PP-93011	مریم همتی
کنترل اثرات ناپایداری و شکست ساختاری تورم با مدل‌های غیرخطی و زمان‌متغیر	MBRI-WP-93010	سید مهدی برکچیان، سعید بیات، هومن کرمی
راهکاری در جهت تقویت رعایت اصول شریعت در قراردادهای بانکی	MBRI-PN-93009	وهاب قلیچ و فرشته ملاکریمی
ارزیابی سرمایه بانک‌ها بر اساس استانداردهای بین‌المللی	MBRI-PN-93008	زهره خوشنود و مرضیه اسفندیاری
پیش‌بینی تورم ایران با استفاده از عوامل مشترک اجزای شاخص قیمت کالاها و خدمات	MBRI-WP-93007	سید مهدی برکچیان، سعید بیات، هومن کرمی
وضعیت صنایع در دوره‌های رونق و رکود	MBRI-PN-93006	مجید عینیان
ارزیابی وضعیت مطالبات غیرجاری در نظام بانکی ایران و مقایسه آن با سایر کشورها	MBRI-PN-93005	لیلا محرابی
معرفی روش‌های تأمین مالی اسلامی در کشورهای مختلف	MBRI-PN-93004	لیلا محرابی
سپر سرمایه مخالف چرخه سندی از جمله اسناد توافق‌نامه سرمایه بال سه	MBRI-PP-93003	زهره خوشنود
آسیب‌شناسی بازار بین‌بانکی ریالی در ایران با تأکید بر ابعاد فقهی	MBRI-PP-93002	رسول خوانساری
اثر پسماند جانشینی پول در ایران	MBRI-RR-93001	سامان قادری

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

عنوان	کد گزارش	نویسنده / نویسندگان
ضرورت بازسازی چارچوب ارتباطی بانک مرکزی	MBRI-9228	مریم همتی
استقلال بانک مرکزی؛ گام نخست در پیشبرد اهداف سیاست‌گذاری پولی	MBRI-9227	مریم همتی
تأثیر نوسانات متغیرهای کلان اقتصادی بر مطالبات غیرجاری بخش بانکی؛ رهیافت اقتصادسنجی	MBRI-9226	حامد عادل نیک
اثرات پویای حجم کل بدهی‌ها بر بخش واقعی اقتصاد ایران (۱۳۶۰-۱۳۹۰) و ارزیابی آن به عنوان سازوکار هشداردهنده وقوع بحران مالی	MBRI-9225	احمدعلی رضایی
ارزیابی عملکرد بانک‌ها در سبد دارایی، بدهی، سود و زیان در سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۲	MBRI-9224	اعظم احمدیان
تحلیل سهم از بازار بانک‌ها (۱۳۹۰-۱۳۹۱)	MBRI-9223	اعظم احمدیان
ارزیابی شاخص‌های سلامت بانکی، در بانک‌های ایران (۱۳۹۰-۱۳۹۱)	MBRI-9222	اعظم احمدیان
تجربه بانک‌های توسعه‌ای در بحران اقتصادی جهان و تحولات پس‌انداز و سرمایه‌گذاری در اقتصاد جهانی	MBRI-9221	لیلا محرابی
وضعیت آماری موسسات مالی اسلامی برتر در جهان (با تأکید بر نقش بانک‌های ایرانی)	MBRI-9220	وهاب قلیچ، لیلا محرابی
پایداری تورم و عوامل مؤثر بر آن در اقتصاد ایران	MBRI-9219	حجت تقی‌لو
مالیات تورمی در ترازوی عدالت	MBRI-9217	دکتر محمداسماعیل توسلی و وهاب قلیچ
مدیریت ثروت اسلامی	MBRI-9216	رسول خوانساری، رضا یارمحمدی
بررسی دیدگاه‌های فقهی پیرامون مسأله جبران کاهش ارزش پول	MBRI-9215	فرشته ملاکریمی
تحلیل عاملی نسبت‌های مالی بنگاه‌های صنعتی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران	MBRI-9214	ماندانا طاهری، فرهاد نیلی
صکوک کوتاه‌مدت و کاربردهای آن در بانکداری و مالی اسلامی	MBRI-9213	رسول خوانساری، حسین میثمی، لیلا محرابی
جعبه ابزار پیش‌بینی تورم در اقتصاد ایران	MBRI-9212	سید مهدی برکچیان، سعید بیات، هومن کرمی
محاسبه سود قطعی سپرده‌گذاران در بانکداری بدون ربا	MBRI-9211	حسین میثمی
ارزیابی عملکرد صنعت بانکداری در ایران (مقایسه سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰)	MBRI-9210	اعظم احمدیان
نگاهی به چارچوب قانونی، نهادی و نظارتی ورشکستگی بانک	MBRI-9209	حمید قنبری
تحلیل شاخص‌های عملکرد شبکه بانکی در تأمین مالی تولید	MBRI-9208	اعظم احمدیان
بسترهای تشکیل منطقه بهینه پولی بین کشورهای سازمان همکاری اقتصادی (اگو)	MBRI-9207	مصعب عبدالهی آرانی
حاکمیت شرکتی، نظارت و مقررات احتیاطی در موسسات مالی اسلامی: گزارش پنجمین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی	MBRI-9206	حسین میثمی
استانداردهای حسابداری و حسابرسی در موسسات مالی اسلامی: گزارش چهارمین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی	MBRI-9205	وهاب قلیچ
مدیریت دارایی و بدهی در بانک‌های اسلامی: گزارش سومین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی	MBRI-9204	لیلا محرابی
مدیریت ریسک در بانک‌های اسلامی: گزارش دومین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی	MBRI-9203	رسول خوانساری
اصول و مقررات شرعی در معاملات و تأمین مالی: گزارش اولین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی	MBRI-9202	فرشته ملاکریمی
تورم و جبران کاهش ارزش پول از دیدگاه اسلامی: گزارش هفتمین جلسه نقد پژوهش‌های بانکداری و مالی اسلامی	MBRI-9201	حسین میثمی
۱۳۹۱		
پولی کردن کسری بودجه از منظر اقتصاد اسلامی: گزارش ششمین جلسه نقد پژوهش‌های بانکداری و مالی اسلامی	MBRI-9111	حسین میثمی
مجموعه روایات ربا(بخش اول)	MBRI-9110	فرشته ملاکریمی
بررسی فقهی و حقوقی وثایق بانکی	MBRI-9109	فرشته ملاکریمی
عوامل مؤثر بر استفاده خانوارهای شهری از انواع خدمات مالی	MBRI-9108	فرهاد نیلی و مرضیه اسفندیاری
ضرورت معرفی رهنمود جدیدی در مدیریت ریسک نقدینگی با توجه به تحولات سیستم مالی در ایران	MBRI-9107	زهره خوشنود
ساختار بانکداری اسلامی در کشورهای اسلامی: نمونه موردی کشور مالزی	MBRI-9106	لیلا محرابی
مفهوم‌شناسی ربا و بهره	MBRI-9105	حسین میثمی
تورق چیست؟	MBRI-9104	وهاب قلیچ
چشم‌انداز اقتصاد اسلامی بر بحران مالی جهانی	MBRI-9103	لیلا محرابی
وضعیت بانکداری اسلامی در کشورهای منطقه MENA	MBRI-9102	لیلا محرابی

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

عنوان	کد گزارش	نویسنده / نویسندگان
بحران یورو؛ ریشه های پیدایش و سناریوهای آینده	MBRI-9101	ایلناز ابراهیمی
۱۳۹۰		
عملیات بازار باز در چارچوب بانکداری بدون ربا (تابستان ۱۳۹۰)	MBRI-9008	حسین قضاوی، حسین بازمحمدی
کتابشناسی اقتصاد ریاضی (پاییز ۱۳۹۰)	MBRI-9007	فرهاد نیلی
برآورد قدرت بازاری در شبکه بانک های دولتی ایران (بهار ۱۳۹۰)	MBRI-9006	سید صفدر حسینی
جنبه های اساسی تغییر واحد پول ملی؛ تجربه ونزوئلا (تابستان ۱۳۹۰)	MBRI-9005	ابوالفضل اکرمی، پیمان قربانی
اصول اساسی اثربخشی نظام های بیمه سپرده (تابستان ۱۳۹۰)	MBRI-9004	حسین معصومی، محمد روشن دل
ساز و کارهای تأمین مالی شرکت های کوچک و متوسط (بهار ۱۳۹۰)	MBRI-9003	زهره سلطانی، زهرا خوشنود، طاهره اکبری آلاشتی
بانکداری اخلاقی در جهان (بهار ۱۳۹۰)	MBRI-9002	وهاب قلیچ
مالیات توری دلار (بهار ۱۳۹۰)	MBRI-9001	حسین قضاوی
۱۳۸۹		
بورس اوراق بهادار در ایران و برخی کشورهای منتخب	MBRI-8911	علی حسن زاده، اعظم احمدیان
قانون بانک مرکزی فدراسیون روسیه	MBRI-8910	امیر حسین امین آزاد، حسین معصومی
سیاست های پولی و قیمت نفت	MBRI-8909	مهدی منجمی
مدیریت نقدینگی وجوه نقد صندوق شعب با استفاده از مدل انتشار	MBRI-8908	هادی حیدری، زهرا زواریان، ایمان نوربخش
مصوبه تشکیل مراکز خدمات سرمایه گذاری استانی	MBRI-8907	لیلا محرابی
بررسی برنامه پنجم توسعه کشور	MBRI-8906	مehشید شاهچرا
آیین نامه اجرایی حمایت از صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی	MBRI-8905	طاهره اکبری آلاشتی
اثر خارجی بحران های مالی آمریکا و انگلستان بر دیگر نقاط جهان	MBRI-8904	ترانگ بوی، تامیم بایومی، مترجم: سوفی بیگلری
نقش یوان در موفقیت تجاری چین	MBRI-8903	پرستو شجری
ادوار تجاری و آزمون علیت گرنجر	MBRI-8902	مجید صامتی، سعید دانی کریم زاده، لیلا نیلفروشان
امکان سنجی فقهی-اقتصادی استفاده از نهاد وقف در تأمین مالی خرد اسلامی	MBRI-8901	حسین میثمی، محسن عبدالهی، مهدی قائمی اصل

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

تهران: میدان آرژانتین، ابتدای بزرگراه آفریقا، پلاک ۱۰
کدپستی: ۱۵۱۴۹۴۷۱۱۱ صندوق پستی: ۷۹۴۹-۱۵۸۷۵

www.mbri.ac.ir